

مدیریت ورزشی _ مرداد و شهریور ۱۳۹۴
دوره ۷، شماره ۳، ص: ۴۵۷ - ۴۷۰
تاریخ دریافت: ۲۰ / ۰۷ / ۹۲
تاریخ پذیرش: ۱۱ / ۱۰ / ۹۲

رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و مشارکت ورزشی دانش‌آموزان نوجوان

محسن منوچهری نژاد^{۱*} - مهر علی همتی نژاد^۲ - محمد مهدی رحمتی^۳

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، گروه تربیت بدنی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه شمال، آمل، ایران. ۲. دانشیار مدیریت ورزشی، گروه تربیت بدنی، دانشکده تربیت بدنی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. ۳. دانشیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، بررسی سرمایه اجتماعی خانواده و مشارکت ورزشی دانش‌آموزان نوجوان است. جامعه آماری پژوهش را مجموع دانش‌آموزان دختر و پسر پایه سوم دبیرستان در دبیرستان‌های دولتی شهر رشت (۵۶۸۲ نفر) که در سال ۹۰-۹۱ مشغول به تحصیل بودند، تشکیل دادند. نمونه آماری ۴۱۵ نفر (۱۵۵ پسر و ۲۶۵ دختر)، با استفاده از جدول مورگان به صورت خوشه‌ای طبقه‌ای انتخاب شد. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق‌ساخته سرمایه اجتماعی خانواده و مشارکت ورزشی استفاده شد. روایی محتوایی پرسشنامه را ۱۲ نفر از استادان صاحب‌نظر جامعه‌شناسی و تربیت بدنی تأیید کردند و پایایی آن با روش آلفای کرونباخ ($\alpha = 0/85$) به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از آزمون‌های آماری t و رگرسیون چندمتغیره استفاده شد، عملیات آماری با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ انجام گرفت. نتایج نشان داد روابط درون خانواده (۱۳ درصد) و حمایت درون خانواده (۱۷ درصد)، میزان مشارکت ورزشی دانش‌آموزان دختر نوجوان را پیش‌بینی می‌کند؛ همچنین مشارکت اجتماعی و عضویت در نهادهای داوطلبانه ۳۴ درصد مشارکت ورزشی پسران و ۲۵ درصد مشارکت ورزشی دختران را پیش‌بینی می‌کند ($P \leq 0/05$).

واژه‌های کلیدی

اعتماد اجتماعی، روابط اجتماعی، سرمایه اجتماعی، مشارکت ورزشی، نهادهای داوطلبانه.

مقدمه

تربیت بدنی و ورزش از پدیده‌های مشترک در بین اقشار مختلف جامعه است (۴). گرایش فزاینده به ورزش موجب پیدایش مسائل و موضوعاتی شده است که بالذات ماهیت اجتماعی دارند. از آنجا که نیازهای حقیقی مردم، در واقع از لابه‌لای شرایط اجتماعی و اقتصادی سرچشمه می‌گیرد و این امر به‌ویژه در پی دگرگونی‌های ناشی از رهیافت‌های تغییر اجتماعی، عوامل انتقال فرهنگی، پیشرفت شگفت‌انگیز فناوری و تکامل شیوه‌های اطلاع‌رسانی نمایان‌تر است؛ از طرف دیگر، بی‌شک بین ورزش و نهادهای گوناگون اجتماعی روابط متقابلی وجود دارد، بنابراین مسئولان ورزش و تربیت بدنی باید از ابعاد اجتماعی-فرهنگی ورزش آگاهی یابند و نقش‌ها و آثار حیاتی این پدیده را درک کنند؛ همچنین، باید بکوشند تا با تقویت نظام تربیت بدنی و ورزش، به‌مثابه نظام اجتماعی-فرهنگی مهم، معیارها و ملاک‌های نوینی را وضع کنند که بتواند پاسخگوی نیازهای کنونی و آینده مردم باشد، زیرا ماهیت اجتماعی-فرهنگی ورزش ما را وامی‌دارد تا بین ورزش و شاخه‌های گوناگون علوم اجتماعی پیوند دهیم (۱). نوجوانان و جوانان مشتریان اصلی برنامه‌های ورزشی‌اند. شرکت‌کنندگان فعال (ورزشکاران) و شرکت‌کنندگان غیرفعال (بیننده، تماشاگر و رسانه‌های گروهی) در هر سطحی از برنامه، بر اهداف و فعالیت‌های یک سازمان ورزشی اثر می‌گذارد. از طرفی سازمان‌های ورزشی باید از مطالعات جامعه‌شناسی اوقات فراغت و جامعه‌شناسی ورزش استفاده کنند و از وضعیت مختلف اقتصادی و اجتماعی مردم آگاهی یابند. شناخت انگیزه طبقات مختلف در فعالیت‌های ورزشی و تفریحی، شناخت نحوه مشارکت آنها در ورزش (مستقیم یا غیرمستقیم) و تعیین سازمان‌ها و مکان‌هایی که ورزش باید در آنها برنامه‌ریزی و اجرا شود و در نهایت، مشخص کردن اینکه چه کسانی در هر سطح باید مشارکت داشته باشند، از وظایف بسیار مهم سیاست‌گذاران، سازمان‌ها و برنامه‌ریزان ورزش است (۴). یکی از این مفاهیم مهم اجتماعی که سال‌های اخیر پژوهش‌های زیادی در مورد آن انجام گرفته سرمایه اجتماعی است. مفهوم سرمایه اجتماعی عبارت است از منبعی که برای ارتباط افراد جامعه با یکدیگر فراهم است، به‌خصوص شبکه‌های اجتماعی، رفتار متقابل و اعتماد به‌عنوان اجزای سرمایه اجتماعی، مردم به‌سوی اهداف مشترک گام بردارند. سرمایه اجتماعی تعیین‌کننده میزان وابستگی اجتماعی افراد جامعه است (۱۵). همچنین سرمایه اجتماعی مفهومی مهم در کنش‌ها و روابط اجتماعی به‌شمار می‌رود و شخص از طریق برقراری ارتباط با دیگران به این نوع سرمایه دست پیدا می‌کند (۲۰).

پاتنام (۲۰۰۰)، کلمن (۱۹۹۸) و بورديو (۱۹۸۶) سرشناس‌ترین نظریه‌پردازان سرمایه اجتماعی‌اند. تفاوت نظریه‌های آنها به سبب بررسی انواع مختلف کنش جمعی در مقیاس‌ها و شکل‌های مورد نظر آنها بوده است و در عمل تعریف هر سه آنها از این مفهوم یکسان است (۱۹۰،۷،۶). از نظر آنها سرمایه اجتماعی موجب به وجود آمدن رابطه مثبت بین افراد می‌شود که در نبود این نوع سرمایه رابطه نیز وجود ندارد. پاتنام سرمایه اجتماعی را ویژگی‌های یک نهاد اجتماعی مانند هنجارها و روابط و اعتماد برای هماهنگی و بلوغ آن نهاد می‌داند (۱۹). مفهوم کلمن (۱۹۹۸) از سرمایه اجتماعی همانند نظریات پاتنام (۱۹۹۳) و بورديو (۱۹۸۶)، در همکاری درون‌گروهی و بین‌گروهی افراد در یک شبکه اجتماعی است؛ اگرچه پاتنام بر جنبه‌های فردی و بورديو بر جنبه‌های گروهی سرمایه اجتماعی تأکید دارند، کلمن هر دو جنبه از سرمایه اجتماعی را مورد توجه قرار می‌دهد (۵).

ورزش نیز به نوعی موجب افزایش روابط اجتماعی افراد می‌شود، به طوری که در مورد نقش ورزش در سرمایه اجتماعی، کلی بال و همکاران (۲۰۱۰) به نقل از کمیسیون ورزشی استرالیا (۲۰۰۴) در مورد نقش ورزش در جامعه بیان می‌کنند، فعالیت‌های اجتماعی مانند ورزش حس هویت اجتماعی به افراد می‌دهد که از رفتارهای ناهنجار اجتماعی جلوگیری می‌کند. ورزش موجب تشویق افراد و افزایش این هویت می‌شود، همچنین بیان می‌شود سرمایه‌گذاری در ورزش موجب افزایش هویت ملی، غرور ملی، توسعه و یکپارچگی اجتماعی و جلوگیری از جرم و جنایت و افزایش سطح تحصیلات و منافع اقتصادی می‌شود، به صورتی که به ازای هر یک میلیون دلار سرمایه‌گذاری در ورزش، ۳/۲ میلیون دلار هزینه‌های درمانی کاهش می‌یابد (۱۳).

از دیگر مطالعاتی که باب جداگانه‌ای در بحث سرمایه اجتماعی به خود اختصاص داده مباحث در زمینه سرمایه اجتماعی خانواده است. سنجش‌های مربوط به سرمایه خانواده بیشتر به جنبه‌هایی از ساختار و کارکردهای خانواده و تأثیرات آن بر رفاه و توسعه کودکان می‌پردازد (۷). در مجموع در دیدگاه مهم‌ترین نظریه‌پردازان سرمایه اجتماعی همچون بورديو، کلمن، پاتنام و فوکویاما مهم‌ترین منبع تولیدکننده سرمایه اجتماعی، خانواده است (۲۱).

خانواده و میزان ارتباط والدین با فرزندان در افزایش سرمایه اجتماعی آنها مؤثر است. همچنین سهل‌انگاری خانواده در جامعه‌پذیری نسل جوان و اطاعت از نظام ضد ارزش‌ها موجب ضعف و کاهش سرمایه اجتماعی می‌شود. سرمایه اجتماعی ثروتی است که در جوامع انسانی وجود دارد، اما حفظ و تولید آن به تحقق شرایطی نیاز دارد که یکی از این شرایط خانواده است که ما را در رسیدن به سرمایه

اجتماعی یاری می‌رساند. خانواده به‌عنوان مهم‌ترین عامل جامعه‌پذیری می‌تواند هنجارهای اعتماد، عمل جمعی، منافع جمعی، کنش‌های متقابل و ... را در افراد درونی سازد، و در ابعاد ساختاری و شناختی به حفظ و تقویت سرمایه اجتماعی کمک کند. وجود سرمایه اجتماعی در خانواده موجب می‌شود خانواده بتواند از سرمایه‌ها و توانمندی‌های خود در جهت ایفای نقش و بازیگری مطلوب در صحنه اجتماعی و ورزشی برخوردار شود و رسالتی را که دین و سایر نهادهای اجتماعی بر عهده او گذاشته است به‌نحو مطلوب به انجام رساند (۷). سرمایه اجتماعی ساختاری شامل تعداد اعضای خانواده و روابط افراد در خانه با یکدیگر است، بی‌گمان در خانواده‌ای که پدر و مادر با یکدیگر زندگی می‌کنند یا تعداد افراد بیشتری با یکدیگر زندگی می‌کنند، شبکه روابط گسترده‌تری وجود دارد و سرمایه اجتماعی آن خانواده افزایش می‌یابد (۱۴).

سرمایه اجتماعی خانواده شامل روابط اعضای خانواده با یکدیگر و عادات حل مسئله و صحبت کردن با یکدیگر و همچنین آگاهی والدین از وضعیت تحصیلی فرزندانشان است. همان‌طور که پورتس (۱۹۸۸) بیان می‌کند سرمایه اجتماعی در بیرون از خانواده در روابط بین افراد با یکدیگر و رابطه دانش‌آموزان با یکدیگر و رابطه معلم و دانش‌آموز موجب بهبود وضعیت زندگی فرد می‌شود. از طرفی فعالیت‌های ورزشی در بطن جامعه و توسعه ابعاد مختلف جامعه به‌نحوی در گرو فعالیت‌های ورزشی و تفریحات سالم در جامعه است، به‌نحوی که فعالیت‌های ورزشی و تفریحی نهایت تأثیر خود را در توسعه سرمایه اجتماعی جامعه می‌گذارد و موجب رشد فرهنگی و اجتماعی و پیشرفت جوامع می‌شود (۱۸).

نظریه‌های جامعه‌شناسی به نقش مهم ورزش در زندگی اجتماعی اشاره می‌کنند. کارکردگرایان، تربیت بدنی و ورزش را جزئی از نظام اجتماعی به‌شمار می‌آورند و توسعه و تعمیم آن را برای ثبات و دوام اجتماعی ضروری می‌دانند. آنها معتقدند که تعادل موزون و متعادل باید بین همه اجزای جامعه مانند خانواده، آموزش و پرورش، اقتصاد، حکومت، مذهب، اوقات فراغت و ورزش وجود داشته باشد (۸)؛ همچنین براساس دیدگاه کنش متقابل نمادی زندگی اجتماعی مستلزم نوعی ارتباط است و ارتباطات انسانی، به میزان زیادی نمادی است. کنش متقابل فرایندی است که طی آن فعالیت و عمل یک فرد، رفتار فرد دیگر را تحت تأثیر قرار می‌دهد و واکنش فرد دوم در چگونگی رفتار فرد اول مؤثر واقع می‌شود. نظریه کنش متقابل نمادی در جامعه‌شناسی ورزش در پی کشف چگونگی ورود افراد به عرصه ورزش و شناخت عوامل سوق‌دهنده افراد به فعالیت ورزشی است (۲،۴).

با توجه به نظریه‌های مذکور ورزش موجب افزایش تعاملات و ارتباطات اجتماعی می‌شود. ورزش در هر جامعه متأثر از ساختار اجتماعی حاکم بر همان جامعه و بیانگر ارزش‌ها و هنجارهای حاکم بر آن جامعه است و به‌عنوان یک پدیده و نهاد اجتماعی مورد توجه جامعه‌شناسی است. از طرف دیگر به‌عنوان بخشی از یک نظام اجتماعی تحت تأثیر نظام اجتماعی کل است و در عین حال بر آن تأثیر می‌گذارد. همچنین روابط میان والدین و کودکان، تحت تأثیر شکل و نظم و ترتیب تماس آنها قرار می‌گیرد. این جریان خود به‌وسیله خصلت نهادهای خانواده و رابطه آنها با گروه‌بندی‌های دیگر در جامعه مشروط می‌شود. کودکان شیوه‌های مختلف رفتار پدر و مادرشان را با دیگران یا با همسایگان یا اجتماع محلی‌شان فرا می‌گیرند. تحقیقات جامعه‌شناختی زیادی در مورد نقش والدین در نگرش فرزندان و تمایل به شرکت در فعالیت‌های ورزشی صورت گرفته است. بی‌تردید اغلب محیط خانواده به‌منزله مهم‌ترین پایگاه در میزان انگیزه، گرایش به فعالیت‌های جسمانی، انتخاب نوع رشته‌های ورزشی، میزان فعالیت ورزشی و حضور در میداين ورزشی و مسابقات و اردوها تأثیر مهمی دارد (۸).

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع تحقیقات توصیفی-پیمایشی است و از آنجا که هدف بررسی رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و مشارکت ورزشی دانش‌آموزان نوجوان است، از نظر هدف کاربردی است. جامعه آماری پژوهش را مجموع دانش‌آموزان دختر و پسر پایه سوم متوسطه دبیرستان‌های دولتی (۵۶۸۲ نفر)، تشکیل دادند. نمونه آماری ۴۱۵ نفر (۱۵۵ پسر و ۲۶۰ دختر) بود که به‌صورت تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای، از ۱۰ مدرسه انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه محقق‌ساخته سرمایه اجتماعی خانواده و مشارکت ورزشی بود که روایی محتوایی آن را دوازده نفر از استادان صاحب‌نظر دانشگاهی تأیید کردند و پایایی آن با روش آلفای کرونباخ تأیید شد ($\alpha = 0/85$)؛ در این پژوهش میزان مشارکت ورزشی دانش‌آموزان نوجوان سال سوم متوسطه در فعالیت‌های ورزشی متغیر وابسته و میزان سرمایه اجتماعی که ابعاد آن اعتماد، حمایت، روابط، عضویت در انجمن‌ها و نهادهای داوطلبانه و رفتارهای یاری‌گرایانه به‌عنوان متغیرهای مستقل عمل می‌کنند، است. شاخص‌های مذکور در کنش‌های فرد و اعضای خانواده وی بررسی شده‌اند. میزان فعالیت بدنی افراد، در سطح معناداری $P \leq 0/05$ ، پیش‌بینی شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

پس از تأیید نرمال بودن داده‌ها از طریق آزمون کولموگروف-اسمیرنوف^۱، از روش آمار توصیفی برای توصیف ویژگی‌های آزمودنی‌ها و از رگرسیون چندمتغیره برای آزمون فرضیه‌ها استفاده شد. کلیه عملیات آماری پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ انجام گرفت.

در تحلیل رگرسیون چندمتغیره ابتدا، باید جای عناصر ثابت در معادله پیش‌بینی را پر کنیم؛ یعنی ضرایب معادله خط رگرسیون را محاسبه کنیم و ارزش مقداری هر یک را در معادله قرار دهیم.

دوم، نسبتی از واریانس را که توسط معادله رگرسیون به حساب می‌آید بشناسیم؛ یعنی بدانیم چقدر از واریانس Y ناشی از رابطه بین یک ترکیب خطی متغیرهای مستقل و متغیر وابسته است. در این مرحله مجذور ضریب همبستگی چندمتغیری، R^2 ، همین رابطه را بیان می‌کند. ضریب همبستگی چندمتغیری را می‌توان مانند ضریب همبستگی معمولی تفسیر کرد، با این تفاوت که ارزش‌های R بین صفر تا یک در تغییرند، درحالی‌که ارزش‌های r از منهای یک تا یک تغییر می‌کنند.

سوم، لازم است که اهمیت نسبی X های مختلف را در پیش‌بینی Y بشناسیم. ضریب‌های رگرسیون تا حدی این مقصود را برآورده می‌کنند؛ همچنین از طریق مجموع مجذورها و R^2 ها هم می‌توان به مقصود مذکور دست یافت.

چهارم، می‌خواهیم بدانیم رگرسیون Y بر X ها، یعنی رابطه بین Y و بهترین ترکیب خطی X ها، به لحاظ آماری معنادار است یا خیر. نسبت F به ما می‌گوید که رگرسیون Y بر X_1, X_2, X_3, X_4 به لحاظ آماری معنادار است یا خیر.

این نسبت درباره مقدار رابطه چیزی به ما نمی‌گوید، یا آنچه می‌گوید بسیار کم است. در هر صورت، اگر نسبت F به لحاظ آماری معنادار نباشد، مقدار رابطه پیگیری نمی‌شود. در صورتی که F معنادار باشد، برای مثال R^2 ، نشان می‌دهد چند درصد از کل واریانس Y توسط یک ترکیب خطی از X_1, X_2, X_3, X_4 به حساب می‌آید و تبیین می‌شود.

قبل از استفاده از آزمون آماری رگرسیون باید پیش‌فرض‌های مربوط به این آزمون آماری مورد توجه قرار گیرد. در پژوهش حاضر پیش‌فرض‌های رگرسیون بررسی و نتایج ذیل حاصل شد:

1. Kolmogorov-Smirnov Test

۱. خطی بودن رابطه متغیرها^۲؛ ۲. توزیع نرمال^۳ خطاهای تصادفی؛ ۳. خطاها دارای واریانس یکسان^۴ اند و همچنین میانگین خطاها برابر صفر است؛ ۴. بین خطاها هیچ گونه همبستگی وجود ندارد (فرض نبود خودهمبستگی^۴).

نتایج و یافته‌های تحقیق

براساس نتایج پژوهش حاضر میانگین میزان مشارکت ورزشی در بین پسران ۷۳۸/۴۱ دقیقه در هفته است؛ در حالی که برای دختران ۳۱۳/۸۷ دقیقه در هفته بود و این تفاوت به لحاظ آماری معنادار است ($Sig = 0/001$) همان گونه که در جدول ۱ آمده است، مؤلفه‌های عضویت در نهادهای داوطلبانه و انجمن‌ها، حمایت خانواده، روابط درون خانواده، اعتماد به اعضای خانواده بیشترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند (میانگین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی خانواده در طبقه لیکرتی پنج‌ارزشی ارزیابی شده است).

جدول ۱. نتایج توصیف متغیرهای اصلی پژوهش

متغیر	پسر		دختر	
	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد
میزان مشارکت ورزشی (دقیقه در هفته)	۷۴۰	۷۲۴	۳۱۶	۲۸۴
روابط درون خانواده	۳/۶۰	۰/۷۵	۳/۶۷	۰/۷۷
عضویت در نهادهای داوطلبانه و انجمن‌ها	۴/۲	۱/۴	۴/۱	۱/۵
روابط اجتماعی	۲/۵۸	۰/۷۷	۲/۵۰	۰/۷۵
رفتار یاری‌گرایانه	۳/۰۲	۰/۸۶	۲/۸۶	۰/۷۳
حمایت اجتماعی	۲/۲۴	۰/۵۹	۲/۱۲	۰/۶۶
حمایت خانواده	۳/۷۵	۰/۹۷	۳/۹۴	۰/۹۳
اعتماد اجتماعی	۲/۵۱	۰/۶۲	۲/۲۴	۰/۵۹
اعتماد به اعضای خانواده	۳/۵۰	۰/۹۵	۳/۲۱	۰/۹۷

1. Linearity
2. Normality
3. Homoscedasticity
4. Independence

جدول ۲. رابطه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی خانواده و مشارکت ورزشی دانش‌آموزان پسر نوجوان

متغیرها	میزان اثر استاندارد نشده (B)	خطای استاندارد (SE)	میزان اثر استاندارد شده (β)	t	سطح معناداری
عضویت در نهادهای داوطلبانه	۰/۳۰	۰/۰۶	۰/۳۴	۴/۵۷	۰/۰۰۱**
روابط درون خانواده	-----	----	۰/۱۴	۱/۹۵	۰/۵۳
روابط اجتماعی	-----	---	۰/۰۱۶	۰/۲۰	۰/۸۴
حمایت خانواده	-----	-۰/۱۰	-۱/۳۳	۰/۱۸
حمایت اجتماعی	-----	----	۰/۰۹	۱/۲	۰/۲۱
اعتماد درون خانواده	-----	۰/۹۱	۱/۱۷	۰/۲۴
اعتماد اجتماعی	-----	----	۰/۰۳	۰/۴۳	۰/۶۶
رفتار یاری‌گرایانه	-----	----	-۰/۰۸	-۱/۰۴	۰/۲۹

$R^2=۰/۱۱$ ، $F = ۲۰/۹۶$ ، $P \leq ۰/۰۵$

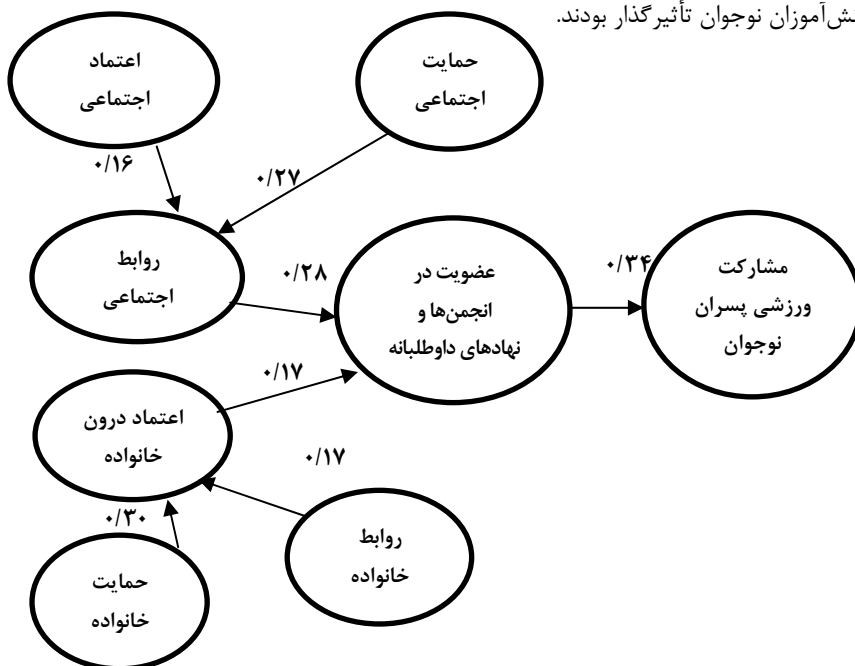
جدول ۳. رابطه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی خانواده و مشارکت ورزشی دانش‌آموزان دختر نوجوان

متغیرها	میزان اثر استاندارد نشده (B)	خطای استاندارد (SE)	میزان اثر استاندارد شده (β)	t	سطح معناداری
عضویت در نهادهای داوطلبانه	۰/۱۹	۰/۰۴	۰/۲۵	۴/۱۹	۰/۰۰۱**
روابط درون خانواده	۰/۰۶	۰/۰۳	۰/۱۳	۲/۰۷	۰/۰۳**
روابط اجتماعی	-----	----	۰/۰۵	۰/۸۲	۰/۴۱
حمایت خانواده	-۰/۰۷	۰/۰۲	-۰/۱۷	-۲/۶۹	۰/۰۰۸**
حمایت اجتماعی	-----	----	۰/۱۱	۰/۱۷	۰/۸۵
اعتماد درون خانواده	-----	۰/۰۱	۲/۶	۰/۷۹
اعتماد اجتماعی	-----	----	-۰/۳۸	-۰/۶۲	۰/۵۳
رفتار یاری‌گرایانه	-----	----	-۰/۰۷	-۰/۱۰	۰/۹۱

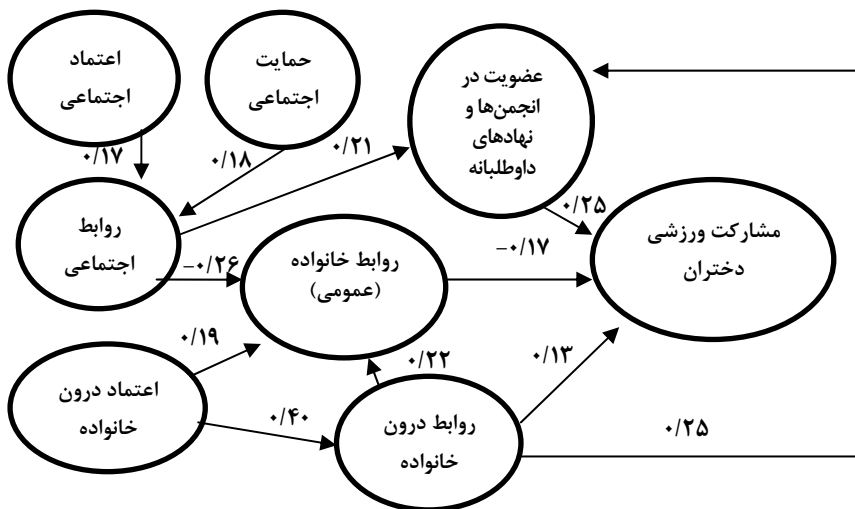
$R^2=۰/۰۸$ ، $F = ۰/۰۴$ ، $P \leq ۰/۰۵$

نتایج نشان داد روابط درون خانواده ۱۳ درصد و همچنین حمایت درون خانواده (۱۷- درصد)، میزان مشارکت ورزشی دانش‌آموزان دختر نوجوان را پیش‌بینی می‌کند؛ همچنین، مشارکت اجتماعی و

عضویت در نهادهای داوطلبانه ۳۴ درصد مشارکت ورزشی پسران و ۲۵ درصد مشارکت ورزشی دختران را پیش‌بینی می‌کند ($P \leq 0.05$). دیگر ابعاد سرمایه اجتماعی به‌صورت غیرمستقیم بر مشارکت ورزشی دانش‌آموزان نوجوان تأثیرگذار بودند.



شکل ۱. مدل مشارکت ورزشی پسران نوجوان براساس سرمایه اجتماعی خانواده



شکل ۲. مدل مشارکت ورزشی دختران نوجوان براساس سرمایه اجتماعی خانواده

بحث و نتیجه گیری

با توجه به پیشینه پژوهش و نظریه‌های کنش متقابل نمادی در ورزش، مبنی بر شبکه روابط در فعالیت‌های ورزشی (۲،۴،۸)، می‌توان نتیجه گرفت خانواده‌هایی که در نهادهای داوطلبانه عضویت دارند و همچنین فرزندان نوجوان آنها مشارکت اجتماعی بیشتری دارند، فرزندان مشارکت ورزشی بیشتری دارند. این موضوع از طریق به‌وجود آمدن شبکه‌های اجتماعی و پیدا کردن دوستان جدید و همچنین پیاده‌روی و استفاده از دوچرخه در مسیر انجمن‌ها توجیه‌پذیر است. نتایج به‌دست‌آمده در مورد نقش نهادهای داوطلبانه در افزایش میزان مشارکت ورزشی با نتایج پژوهش‌های شارع‌پور و حسینی راد (۱۳۸۷)، و رحمانی فیروزجاه و همکاران (۱۳۹۰)، خاویه (۲۰۱۲)، جانگهو (۲۰۱۱) و مارتین لیبندستورم و همکاران (۲۰۰۳) همخوانی دارد (۳،۶،۱۱،۱۲،۱۶). این نتایج با نظریه رابرت پاتنام (۲۰۰۰) مبنی بر اینکه عضویت در این انجمن‌ها و گروه‌های داوطلبانه با به‌وجود آوردن تعهد مدنی عناصر اصلی سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهند و تقویت‌کننده عمل متقابل هنجاری هستند، توجیه‌پذیر است (۱۲). با توجه به نظریه‌های جامعه‌شناختی ورزش موجب افزایش تعاملات و ارتباطات اجتماعی می‌شود (۴،۸،۲).

اگرچه روابط درون خانواده تأثیر مستقیم بر میزان مشارکت ورزشی پسران ندارد، به‌صورت غیرمستقیم بر اعتماد افراد در درون خانواده (۱۷ درصد) و اعتماد افراد در درون خانواده بر عضویت در نهادهای داوطلبانه (۱۷ درصد) و عضویت در نهادهای داوطلبانه بر مشارکت ورزشی دانش‌آموزان پسر نوجوان (۳۴ درصد) تأثیرگذار است. بی‌شک هنگامی که روابط نوجوان با خانواده و والدین خود بهبود یابد، نیازهای خود را با آنها در میان گذارند و شاید نیازهای جسمانی خود را مطرح سازند، همچنین بهبود روابط با والدین از پنهان‌کاری آنان جلوگیری می‌کند و براساس نتایج پژوهش حاضر موجب بهبود اعتماد نوجوان به والدین خود می‌شود و در نتیجه موجب افزایش عضویت در نهادهای داوطلبانه و انجمن‌ها و در نهایت افزایش مشارکت ورزشی آنها می‌شود. نتایج پژوهش در مورد دختران نشان می‌دهد، روابط درون خانواده ۱۳ درصد میزان مشارکت ورزشی دختران دانش‌آموز نوجوان را پیش‌بینی می‌کند ($P \leq 0/05$). این در حالی است که در صورت داشتن رابطه با والدین خود و صحبت کردن با آنها و گردهم آمدن افراد خانواده سر میز شام و حتی صحبت کردن با خواهر و برادر به‌نحوی موجب بهبود مهارت اجتماعی دختر نوجوان در جامعه می‌شود. از آنجا که مشارکت در ورزش خود نوعی مهارت

اجتماعی است، دختران نوجوانی که در خانواده مهارت‌های ارتباطی بهتری را تجربه کرده‌اند، به ورزش به‌مثابه فعالیت اجتماعی گرایش بیشتری دارند و میزان مشارکت ورزشی آنها افزایش می‌یابد.

با توجه به اینکه میانگین حمایت درون خانواده از دختران ۳/۹۴ است و در بین دیگر ابعاد سرمایه اجتماعی غیر از عضویت در نهادها و انجمن‌های داوطلبانه بالاتر است، می‌توان نتیجه گرفت که دختران در خانواده حمایت می‌شوند و این حمایت زیاد از دختران، نیازهای اجتماعی آنها را به نوعی مرتفع می‌سازد و آنها نیازی به عضویت در باشگاه‌ها و رفتن به مدرسه پیاده یا مشارکت ورزشی در گروه دوستان را در خود نمی‌بینند. باید توجه داشت خانواده‌ها در صورتی که بیش از حد به دخترانشان توجه کنند و حمایت مادی، اطلاعاتی و حتی عاطفی آنها خیلی زیاد باشد، موجب می‌شود دختران نیازهای خود را در خانواده مرتفع ببینند و به نوعی وابسته بار آیند و حتی شاید به خود زحمت تحرک و جابه‌جایی برای رفتن به مکان‌های مختلف و حتی کسب اطلاعات از دوستانشان را ندهند.

نتایج نشان می‌دهد اگرچه بین حمایت اجتماعی و میزان مشارکت ورزشی دانش‌آموزان نوجوان (پسران و دختران) رابطه معناداری وجود ندارد، نتایج آزمون رگرسیون چندمتغیره نشان داد متغیر حمایت اجتماعی بر روابط اجتماعی فرد تأثیر می‌گذارد و روابط اجتماعی به‌عنوان متغیر واسط بر عضویت در نهادها و در نهایت بر میزان مشارکت ورزشی دانش‌آموزان نوجوان تأثیرگذار است. نتایج مذکور در مورد مؤلفه اعتماد اجتماعی هم صادق است و این مؤلفه به‌صورت غیرمستقیم بر میزان مشارکت ورزشی دانش‌آموزان نوجوان تأثیرگذار است. این نتایج با نتایج پژوهش جوزف نیکولا (۲۰۱۱) همخوانی دارد (۱۷)، اما با نتایج پژوهش وحیدا و همکاران (۱۳۸۵) مغایر است. آنها به بررسی تأثیر حمایت اجتماعی بر مشارکت ورزشی زنان در شهر مازندران پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد ورزش کردن اعضای خانواده، بهترین دوست و درآمد و سودمندی ورزش در مرحله اول و حمایت اجتماعی در مرحله دوم توانسته است به ترتیب ۱۵/۹ و ۲/۱ درصد از واریانس متغیر تحت مطالعه را در فعالیت ورزشی تبیین کند (۹). همچنین با نتایج پژوهش مارتین لیبندستورم و همکاران (۲۰۰۳) مغایر است (۱۶). با توجه به اینکه در پژوهش حاضر حمایت همسایگان و دوستان و خویشاوندان به‌صورت کلی بررسی شد و حمایت از مشارکت ورزشی آنان به‌طور خاص بررسی نشد، شاید این امر تأثیر مستقیم بر مشارکت ورزشی نوجوانان نداشته باشد، ولی فرد هنگامی که از طرف این افراد به هر نحوی حمایت می‌شود باید با آنها رابطه برقرار کند و آن رابطه گاهی خود را در باشگاه‌های ورزشی و تیم‌های محله و ... نشان خواهد داد و موجب افزایش مشارکت ورزشی نوجوانان به‌صورت غیرمستقیم می‌شود.

در مورد رابطه بین روابط اجتماعی و میزان مشارکت ورزشی دختران باید گفت افزایش روابط اجتماعی موجب افزایش میزان مشارکت ورزشی دختران می‌شود. همچنین روابط اجتماعی بر عضویت در نهادهای داوطلبانه تأثیرگذار است و از این طریق هم به‌طور غیرمستقیم بر میزان مشارکت ورزشی دختران و پسران تأثیرگذار است. این نتایج موافق با نتایج شارع‌پور و حسینی راد (۱۳۸۷) مبنی بر رابطه مثبت روابط همسایگی با مشارکت ورزشی افراد است. همچنین با نتایج پژوهش مارتین لیندستورم و همکاران (۲۰۰۳) همخوانی دارد (۱۶،۶). براساس نظریه کنش متقابل نمادی که افراد در شبکه روابط قرار می‌گیرند و با توجه به این دیدگاه، زندگی اجتماعی مستلزم نوعی ارتباط است و ارتباطات انسانی، به میزان زیادی نمادی است. کنش متقابل فرایندی است که طی آن فعالیت و عمل یک فرد، رفتار فرد دیگر را تحت تأثیر قرار می‌دهد و واکنش فرد دوم در چگونگی رفتار فرد اول مؤثر واقع می‌شود.

در نهایت می‌توان نتیجه گرفت روابط میان والدین و کودکانشان، تحت تأثیر شکل، نظم و ترتیب تماس آنها قرار می‌گیرد. این جریان خود به‌وسیله خصلت نهادهای خانواده و رابطه آنها با گروه‌بندی‌های دیگر در جامعه مشروط می‌شود. کودکان و نوجوانان شیوه‌های مختلف رفتار پدر و مادرشان را با دیگران یا با همسایگان یا اجتماع محلی‌شان فرا می‌گیرند و این امر موجب فعال شدن فرزندان در زندگی اجتماعی و ورزشی آنان خواهد شد.

منابع و مأخذ

۱. انوالخولی، امین. (۱۳۸۳). "ورزش و جامعه": ترجمه حمیدرضا شیخی. انتشارات سمت، ص ۱۱.
۲. پارسامهر، مهربان (۱۳۸۸)، "جامعه‌شناسی ورزش". انتشارات دانشگاه یزد، صص: ۶۰-۵۵.
۳. رحمانی فیروزجاه، علی و همکاران (۱۳۹۰). "سنجش تمایز سرمایه اجتماعی جوانان با محوریت مشارکت ورزشی (مطالعه موردی دانشجویان ورزشکار و غیرورزشکار دانشگاه مازندران)", فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، سال دوم، شماره دوم، صص: ۶۲-۳۷.
۴. رضانی‌نژاد، رحیم (۱۳۸۸). "اصول و مبانی تربیت بدنی و ورزش". انتشارات بامداد کتاب، صص: ۱۴۹-۱۴۵.
۵. سالارزاده، نادر؛ محبویی، رضا (۱۳۸۸)، "مقایسه سرمایه اجتماعی و وضعیت اجتماعی اقتصادی در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان شهر ارومیه". فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۴۷، صص: ۲۷۰-۲۲۹.

۶. شارع‌پور، محمود (۱۳۸۷)، "سرمایه اجتماعی و مشارکت ورزشی، (مطالعه موردی شهروندان ۲۹-۱۵ ساله شهر بابل)" شماره ۳۷، صص: ۱۵۳-۲۳۱.
۷. کلمن، جیمز (۱۳۷۷)، "بنیادهای نظریه اجتماعی"، ترجمه منوچهر صبوری. تهران، نشر نی صص: ۱۷۰-۱۳۰.
۸. نادریان جهرمی، مسعود (۱۳۹۰)، "مبانی جامعه‌شناسی در ورزش". بامداد کتاب، صص: ۱۳۴-۱۳۰.
۹. وحید، فریدون (۱۳۸۵)، "بررسی تأثیر حمایت اجتماعی بر مشارکت ورزشی زنان". نشریه علوم حرکتی و ورزش، سال چهارم، جلد اول، صص: ۶۲-۵۳.
10. Allen, James et al. (2010). "Sport as a vehicle for socialization and maintenance of cultural identity: International students attending American universities". *Sport Management Review* 13pp: 421-434.
11. Jangho Yoona, Timothy T. Brown. (2011), "Does the promotion of community social capital reduce obesity risk?", *The Journal of Socio-Economics* 40 pp : 296-305.
12. Jarveh, Grant (2012). "Sport, culture and society", first publish by Routledge, p: 250.
13. Kylie Ball et al. (2010), "Love the neighbor? Associations of social capital and crime with physical activity amongst women", *Social Science & Medicine* 71 (2010) pp: 807-814.
14. Lau, Maggie and Wanxin Li. (2011), "The extent of family and school social capital promoting positive subjective well-being among primary school children in Shenzhen, China". *Children and Youth Services Review* 33: pp1573-1582.
15. Lorna, Haughton McNeill, Matthew W. Kreuterb, S.V. Subramanian. (2006). "Social Environment and Physical activity: A review of concepts and evidence". *Social Science & Medicine* 63. pp: 1011-102.
16. M Lindström, M Moghaddassi, J Merlo. (2003) , "Social capital and leisure time physical activity: a population based multilevel analysis in Malmö", Sweden, *J Epidemiol Community Health*; 57 pp: 23-28.
17. Nicola, G ; Giordano, Martin L. (2011), "Social capital and change in psychological health over time", *Social Science & Medicine* 72 (2011) pp: 1219-1227.

-
18. Portes, A. (1998), "Social capital: its origins and applications in modern sociology", *Annual Review of Sociology*, vol. 24, pp: 1-24.
 19. Putnam, R. (2000). "Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community". Simon and Schuster, New York p 1-10.
 20. Trepte Sabine, Leonard Reinecke, Keno Juechems. (2012). "The social side of gaming: How playing online computer games creates online and offline social support". *Computers in Human Behavior* 28 , 832–839.
 21. Winter, I. (2000) "Family Life and Social Capital: towards a theorised understanding", Working Paper No. 21, Australian Institute of Family Studies, Melbourne. <http://aifs32/institute/pubs/winter4.html> pp: 2-20.